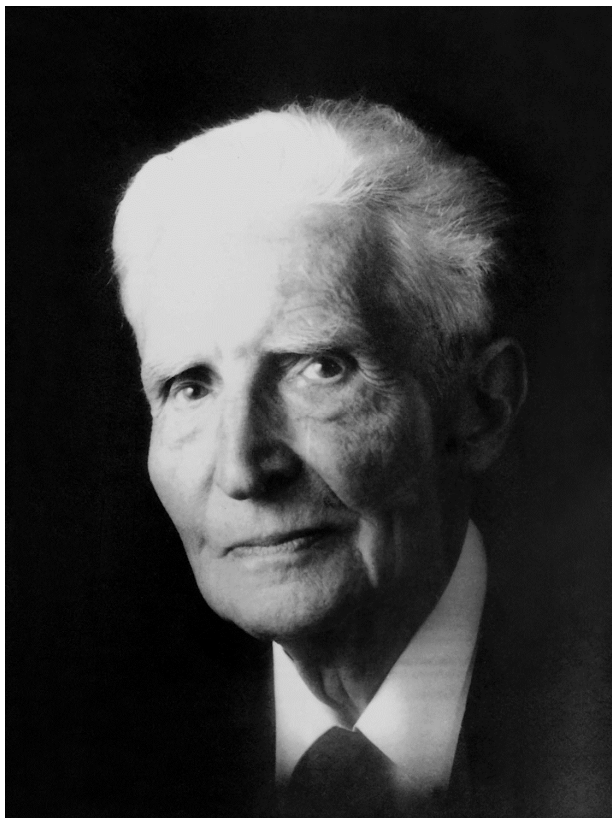

DR. COCA GABRIELA

GÁRDONYI ZOLTÁN KAMARAZENÉJE
„Az én időm, mint a szép nyár” dallamára írt fantázia
hegedűre és orgonára

Gárdonyi Zoltán ([Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem](#))

[Gárdonyi Kamarazenekar névadó 01 - YouTube](#) (8:40)

Gárdonyi Zoltán (1906-1986): Az én időm, mint a szép nyár - Fantázia hegedűre és orgonára;
(Koós Anita – orgona és Revóczky Ottília – hegedű) (YouTube)
(Csermák Antal AMI, Veszprém, 2010)

Gárdonyi Zoltán zeneszerzői alkotásában fontos szerepet kap a kórusok és a zenekari muzsika mellett a kamarazene. Családi-baráti együttzenélések, többek közt a budapesti otthoni szalonban, mind stimulálják a szerző e műfajbeli alkotási kedvét. Karasszon Dezső jegyzi meg a zeneszerző életrajzi írásában: *„Semmiképpen sem lehet véletlen, hogy a húszas-harmincas évek zeneszerzői termésében éppen a zongorakompozíciók, a zongorakíséretes dalok és a zongorás kamaraművek, tehát az Üllői úti szalonban újra meg újra felbukkanó műfajok vannak nagy többségben, a három kézzongorás szonáta pedig (1928, 1929, 1938) azokba a rendkívüli*

*atmoszférájú órákba segít bepillantani, amelyekben Weigl Mária és Gárdonyi Zoltán egymással kamarazenélt.*¹

Amint arról fia (Gárdonyi Zsolt) által készített műjegyzéke tesz tanúbizonyságot², számos kamaraművet hagyott Gárdonyi Zoltán az utókornak, a legkülönbözőbb hangszerösszetétellel.

Az egyházi és világi szövegű a cappella vagy hangszerkíséretes kórusművek, a zenekari muzsika, a szóló zongora és orgonaművek, az átiratok mellett számos dal énekhangra és zongorára, valamint vonós és fúvós kamaramű is napvilágot látott tolla alól.

1. táblázat

Vonós kamaraművek

Zongoratrió no.1 - 1922; no.2 - 1923; no.3 - 1928
Vonóstrió no.1 - 1927/1949; no.2 - 1928, B = München 1929
Első szonáta, heg, zg - 1929
Vonósszextett - 1932
Vonósnégyes no.1 - 1933; no.2 - 1936, B = Sopron 1939 (A háború alatt megsemmisült művet a szerző 1946-47-ben emlékezetből leírta, B = Bp. 1947)
Második szonáta, heg, zg - 1937, B = Sopron 1938 (Horváth József, szerző)
Zongoranégyes - 1939
Rondo capriccioso, heg, zg - 1941, K = EWM 1997
Szonáta két hegedűre - 1941
Zongorás kvintett (Magyar divertimento) - 1941, B = Eger 1948
Serenata, heg, zg - 1942
Első szonáta, brácsa, zg - 1944
Harmadik szonáta, heg, zg - 1944
Szonáta, gordonka, zg - 1944, B = Bp. 1944 (Mihály Ferenc, szerző), K = EMB 1986
Két népdal négy hegedűre - 1948
Második szonáta, brácsa, zg - 1950, K = EWM 1998
Szvit, nagybőgő, zg - 1952
Magyar táncfantázia, nagybőgő, zg - 1953
Harmadik vonósnégyes - 1954, B = Bp. 1954, K = EMB 1970
Két kis rapszódia, gordonka, zg - 1954, B = Bp. Fészek-klub, 1955 (Gárdonyi Zsolt és a szerző), K = EMB 1956, A = Zsolt fiának 8. születésnapjára
Körtánc, heg, zg - 1954, B = Bp. Fészek-klub, 1955 (Gárdonyi Hajna és a szerző), K = EMB 1956, A = Hajna leányának 9. születésnapjára
Harmadik kis rapszódia, heg, gordonka, zg - 1955
Leánytánc, heg, zg - 1956
Melódia, heg, zg - 1956
Szonáta, nagybőgő, zg, "Il serioso ed il giocoso" - 1957, B = Bp. 1957, K = EWM 1997

¹ Karasszon Dezső, *Gárdonyi Zoltán*, in: Magyar zeneszerzők 8., Mágus kiadó, Budapest, 1999, 4. old.

² Ugyanott (tovább: Uo.), 23-32. old.

Könnyű hegedűduók - 1961, K = EMB 1961
Fantázia, heg, org - 1968, B = Oroszlány 1968 (Gárdonyi Hajna, szerző), K =
EWM 1996
Hommage à Händel, heg, zg/org - 1972 >
Változatok egy táncdalra, fuvola, heg, zg, gordonka - 1958/1982

Fúvós kamaraművek

Fúvósnégyes - 1926, elveszett
Első fúvósheges - 1926, elveszett
Furulyásoknak, 2-3 szólamú furulyakarra - 1939, K = MK 1939
Kis koncert három furulyára - 1939, K = MK 1939, EMB 1969
Szonatina két furulyára - 1942, K = EMB 1969
"Vidám zene" két és három furulyára - 1943, K = MK 1944
Második fúvósheges (Jubileumi képek), oboa, klarinét, fagott, kürt, trombita,
harsona, tuba - 1948, B = Bp. 1948
Szonata tubára és zongorára - 1948/51, K = EWM 1998
Fantázia oboára és zongorára - 1956
Fúvósötös, fuvola, oboa, klarinét, fagott, kürt - 1958/1961, B = Bp. 1958 ill.
1965, K = EWM 1998
Szonatina klarinéttra és zongorára - 1959
Szonata fuvolára és zongorára - 1960
Sonate in memoriam G.F. Händel, trombita, orgona - 1977
Cassazione für 6 Blockflöten - 1980, B = Wiesbaden 1980, K = Musikverlag
Zimmermann Frankfurt 1980
Furulyaszó, népdalok énekhangra 1 és 2 furulyával, K = MK 1940, EMB 1969;
II. kötet: 2 furulyával, K = MK 1948, EMB 1968 ("Furulyázzunk!" címmel)
Pastorale három furulyára, K = MK 1940

3

A kamaraművek komponálása és előadása a szerző soproni időszakában is, a soproni Liszt Ferenc Zeneegyesület vezetője lévén, jelentős szerepet játszott tevékenységében. „...bár az egyesületi hangversenyeken a kórus és a zenekar legtöbbször külön műsorszámokkal szerepelt, és a műsor összeállításban kamarazenei kompozíciók, zongorakíséretes dalok, illetve hangszeres szólóprodukciók is igen gyakran felbukkantak (...) A Zeneegyesületben folyó intenzív munka alapja és szakmai sikerességének a titka a város irigylésre méltóan gazdag kamarazenei életében ragadható meg. A legkülönfélébb összeállítású kollegiális és baráti csoportok muzsikáltak itt együtt, úgyszólván nap, mint nap, nemcsak hangversenyszerűen, hanem családi körben, illetve társas összejöveteleken is, és Gárdonyi Zoltán nagyon hamar, mondhatni, az egész város zongorakísérőjének a szerepében találta magát. Ezért válhatott neki, mint zeneszerzőnek, Sopron a 'Köthenjévé': hiszen a 18-19. század kamarazenei repertoárjának, elsősorban Beethoven, Schumann és Brahms

³ Karasszon Dezső, Uo., 26-27. old.

szonátáinak, zongorás trióinak, kvartettjeinek és kvintettjeinek a megszólaltatása mellett bőven kínálkozott lehetőség a saját kompozíciók kipróbálására és bemutatására is⁴. Ilyen ideális körülmények ihletésének köszönheti létrejöttét az első két vonósnégyes (1933, 1936), a hegedűre és zongorára írott, grandiózus Második szonáta (1937), a Rondo capriccioso (szintén hegedű-zongoradarab, 1941) a zongorás kvartett és -kvintett (1939, 1941), a német költő világképét szinte látnoki erővel zenébe vetítő Rilke-dalciklus (1940) és mindezek előtt, ha tetszik, mindezek ígéretként megszületett Kamaraszimfónia (1932), amely Dohnányi Ernő karmesteri pálcája alatt elevenedett meg Budapesten.”⁵

Két gyermekének születésnapjára is 1954-ben kamaraműveket komponál és ajándékoz. Idézem a szerző fiának (2016. november 01-én kelt) leveléből: „ez a két darab is nagyon kedves számomra: a *"Két kis rapszodiát"* 8. születésnapomra kaptam (1954) és *Édesapám zongorakíséretével mutattam be röviddel ezután, pedagógiai művek fesztiválján, a budapesti Fészek-klubban. Ezzel egyidejűleg keletkezett a "Körtánc" Hajna nővérem 9. születésnapjára. Egy évre rá ajándékozott meg minket Édesapánk a "Harmadik kis rapszódia" című kis remekművel, hegedű - cselló - zongora felállásban (ezt aztán szintén együtt mutattuk be)*”.

Gárdonyi Zoltán kamarazenei kompozícióiból a fantáziákat helyezem nagyító alá. A műfaj jellegéből kifolyólag a fantázia megvilágítja és hangokba önti a zeneszerző érzéseit és gondolatait, ábrándjait. E műfaj keretében egy szerző szabadon elengedi képzeletét és már nem hagyja magát korlátokba szorítani szabályok, formai sémák, stilisztikai és kompozíciós technikai hagyományok által sem. Szabadon játszik hangszerén. És ha leírja művét, akkor az utókornak szerencséje van, mert bepillantást nyerhet a legintimebb lelki világába. A műfaj improvizációs jellegéből kiindulva szerintem egy fantázia keretében a zeneszerző talán a legőszintebben adja önmagát.

Több száz kompozíciójának címéből kikeresve, Gárdonyi Zoltán nyolcszor nyúlt e műfajhoz, éspedig a következő művekben, időrendi sorrendben:

⁴ „Ennek a következménye, hogy a soproni kamaraművek egy részének az ősbemutatója ismeretlen, és gyakorlatilag nem is igen kutatható, hiszen a művek szűk körben hangzottak el, és ennek megfelelően általában nem kaptak recenziót.” (Karasszon D., *Idézett mű*, 15. old.)

⁵ Karasszon Dezső, Uo., 15. old.

2. táblázat

<i>Fantasia super „Vater unser im Himmelreich”</i>	1934	Korál dallamon alapuló orgonamű		
<i>Adventi fantázia</i>	1943	Koráldallamon alapuló orgonamű		Kiadta: Magyar Kórus, Budapest.
<i>Húsvéti fantázia</i>	1950	Koráldallamon alapuló orgonamű		
<i>Magyar táncfantázia, nagybőgőre és zongorára</i>	1953	Vonós kamaramű		
<i>Fantázia oboára és zongorára</i>	1956	Fúvós kamaramű		Kiadta: Hangvilla Bt., Debrecen
„Az én időm, mint a szép nyár” dallamára írt fantázia hegedűre és orgonára	1968	Vonós kamaramű	Bemutató: Oroszlány, 1968 (Gárdonyi Hajna, szerző)	Kiadta: Ed. Walhall, Magdeburg, 1996.
<i>Zsoltárfantázia a 107. genfi zsoltár dallamára (Ajánlás „fiának, Zsoltnak”)</i>	1976	Koráldallamon alapuló orgonamű	Bemutató: Wildeshausen, 1976	Kiadta: Ed. Walhall, Magdeburg, 1999 (Psalm-Fantasie)
<i>Fantázia „Victimae paschali laudes”</i>	1980	Koráldallamon alapuló orgonamű	Bemutató: Debrecen, 1981	

Az *én időm, mint a szép nyár* című, 1968-ban, október 2-án befejezett, hegedűre és orgonára komponált fantáziáját a zeneszerző kézirat másolatának formájában kaptam meg. A kézirata szó szerint szép kinézetű. Tiszta gondolkodású, pontos, rendszeres, fegyelmezett, komoly, enyhén komor, szabálytisztelő, igényes emberre utal.

A szerző meghatározta a mű időtartamát, 8 percben.

A mű alapját képező egyházi ének a következő:

1. példa

Az én i - dőm, mint a szép nyár,
Men - ten el - jár, Nem mesz - sze tő - lem a vég.
Ám a lé - lek el nem e - nyész, Söt bé - re
lesz Jó, vagy jaj: po - kol, vagy ég.

A fentén kívül még 10 versszaka van az éneknek. Berkesi Sándor, az 1998-as *Reformátusok Lapjában* a következőket írja erről az énekről: „Énekiünk dallamát Holéczy Mihály (énekeskönyvünk tévesen Sámuel-t közöl) rév-komáromi evangélikus kántor készítette, amelyet *Psalmodia* című kéziratos korál könyvében megtalálhatunk.

Az énektanításnál nagyon fontos tudnunk, hogy a ritmuslejegyzés megtéveszthet bennünket. A helyes tempónak nem a negyed érték, hanem a félkóta az alapegysége. Az evangélikus énekeskönyv felezett értékei sugallják a jó tempót.”⁶

Az ének 14 üteme, két 7 + 7 ütemes zenei periódusra osztódik, melyben a motívumok 3 + 2 (toldás) + 2 / 3 + 2 (toldás) + 2 ütemekre, az alábbi strukturális szerkezetet rajzolván ki:

2. példa

The musical score consists of four staves in G minor (one flat). The lyrics are: "Az én időm, mint a szép nyár, / Men - ten el - jár, / Nem mesz - sze tő - lem a vég. / Ám a lé - lek el nem e - nyész, / Söt bé - re lesz / Jó, vagy jaj: po - kol, vagy ég".

Structural annotations include: α (over the first two phrases), α var1 (over the second and third phrases), α var2 (over the fourth and fifth phrases), and α var1 (over the sixth and seventh phrases). Brackets labeled 'x', 'y', 'z', 'yvar1', and 'yvar2' indicate specific motifs. The term 'toldás (motivikus sejt)' is used to describe the relationship between motifs in the second and third staves.

Gárdonyi Zoltán a hegedűre és orgonára írt fantáziájában is ekképpen bontja sejtekre és motívumokra az alapul vett éneket. A mű 147 ütemét a zeneszerző tisztán és láthatóan tagolja alkotórészekre. Formai képlete a következőképpen alakul

⁶ Berkesi Sándor, *Gyülekezeti énekiskola. Az én időm, mint a szép nyár*, in: *Reformátusok Lapja*, 1998.

3. táblázat

<i>Poco Andante</i> ($\theta=72$)				
Bevezető	I. rész (A)	(toldás)	(átvezető)	II. rész (Av1)
(1 - 7.ütem) 7 ütem	(8 – 29. ü.) 21 ütem	(29 - 31. ü.) 2,5 ütem	(31 – 42. ü.) 12 ütem	(43 - 54. ü.) 12 ütem
4/4 metrum				
<i>a moll</i>				<i>fisz moll</i>

<i>Agitato con licenza</i>			<i>Tempo primo</i>		<i>Tranquillo</i>				
III. rész (Av2)			(átvezető)	Bevezető + IV. rész (Av3)	(toldás)	(átvezető)			
(55 - 79. ü.) 24 ütem			(79 – 84. ü.) 6 ütem	(85 – 100. ü.) 16 ütem	(101 – 103. ü.) 2 ütem	(103 – 114. ü.) 12 ütem			
6+6	4	8		2 +	14 ütem		4 +	4 +	4
4/4	3/4	2/4		4/4					
<i>fisz</i>	<i>a moll</i>								

V. rész (Av4)	(toldás)	(átvezető)	Coda
(115 – 128. ü.) 14 ütem	(129 – 132. ü.) 4 ütem	(133 – 134. ü.) 2 ütem	(135 – 147. ü.) 13 ütem
<i>A dúr</i>			

A sémából összesítve látjuk, hogy a zeneszerző milyen rugalmasan kezeli a formát. Ilyen értelemben, a variáción alapuló főrészeknek változékony a terjedelme: I. rész = 21 ütem, II. = 12, III. = 24, IV. = 14, V. = 14 ütem. Míg az I. és a III. rész majd kétszer olyan hosszú, mint a többi. Ezen kívül, a főrészek között, átvezetők, toldások és kisebb bevezetők oldják a formát. A mű bevezetője sem egyezik ütemszámában a Coda-val. Míg a bevezető 7 ütem, a Coda 13. E két formarész mellett, a szerző az I. részben, valamint az első rész utáni toldásban gondolkodik páratlan ütemekben (az I. rész 21, a toldása pedig 2,5 ütem). A 31. ütem után viszont végig páros számú minden formarész terjedelme.

Poco Andante-ban kezdődik a bevezető, az alsó regiszterben játszva az ének kezdő két sorát.

3. példa⁷

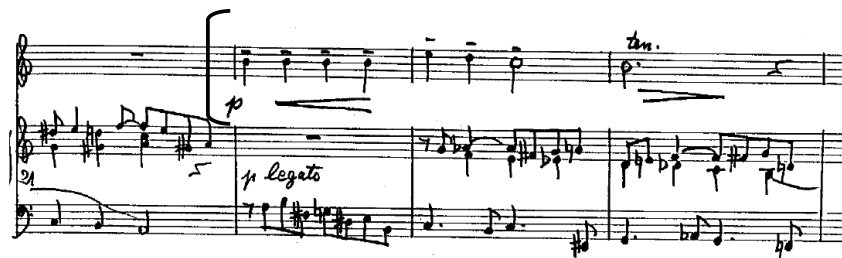
A 7. ütemben, az I. rész kezdetén szólaltatja meg a hegedű a fődallam kezdő két mondatát. A dallam természetesen violinkulcsban van írva és *Á* hangról indul, de a szerző játéka az, hogy ha *F* kulcsban olvassuk a dallamot, akkor kirajzolódnak az eredeti dallam hangmagasságai egy oktávval lejjebb transzponálva.

4. példa

A kíséret sejtjeit és motívumait a fődallam sejtjeiből és motívumaiból bontja ki és variálja a zeneszerző itt és az egész mű folyamán. A 15. ütemben a fődallam harmadik sorát az orgona alsó szólama játssza. A 22. ütemben a hegedű veszi át tőle és ismétli meg a harmadik sort, folytatva a kulcs-transzpozíciós játékot.

5. példa

⁷ A kottapéldák a zeneszerző kéziratának másolatát képezik, Prof. Dr. h.c. Zsolt Gárdonyi, a zeneszerző fiának jóvoltából. Köszönettel vesszük.

A fődallem egyenletes ritmusát a kíséret szinkópákkal, szinkópa láncolatokkal, valamint kontratimp ritmussal ellensúlyozza. Az egész első formarész és az átvezető kezdő zenei periódusa dúsan kromatizált *a moll*-ban van. Az átvezető záró zenei frázisa már *fisz moll*-ban szólal meg. A tempó stabil marad *Poco Andante*-ban.

6. példa

A második formarész is szépen tisztán kivehetően, külön szólamban szólaltatja meg a fődallemot *fisz moll*-ban, alternatív módon, az orgona basszus regisztere és a hegedű között elosztva azt. A kíséret dús párhuzamos szextekben. *Mezzoforte* és *piano* dinamikai jelek váltakoznak leginkább a két kezdő részben. Ritmikailag rokon a második rész az elsővel. Csak e kezdő két részben, és később a IV.-ben hozza a zeneszerző szépen külön szólamban elkülönítve és teljes kitárulkozásában az alapének melódiáját. A fődallem utolsó frázisát a II. formarészben elhagyja a zeneszerző. „Jó, vagy jaj: pokol, vagy ég.” – lett volna itt a szöveg. Helyette, az 55. ütemben, illusztratív programatizmussal, tökéletes zenei dramaturgiai érzékkel, a bolero jellegzetes ritmusára rájátszva, nyers, érces *fisz moll*-ban, *leggiero* játékmóddal, szinte előtör a III. rész, a témafejet szaggatva fel apró *staccato*-ban.

7. példa

E formarész négy szegmentumra tagolódik, (6+6) + 4 + 8 ütembe, három különböző metrumot váltva a szerző: 4/4, 3/4 és 2/4. A második szegmentumtól (61. ütem) hosszan kitartott orgonapontokon bontakozik ki a bőségesen kromatizált zenei folyamat. A páratlan, 3/4-es ütem *agitato*-ban jelenik meg, *più forte*-ban visszahozva az *a moll* alaphangnemet.

8. példa

The image shows a handwritten musical score for Example 8. It consists of two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The key signature has two sharps (F# and C#). The score is divided into two measures. The first measure is in 4/4 time and contains a melodic line in the treble staff and a bass line in the bass staff. The second measure is in 3/4 time and is marked 'agitato' above the treble staff and 'mf' above the bass staff. The bass staff in the second measure has a 'Ped.' (pedal) marking. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings.

A hegedű le és felszáguldozó tizenhatod szextoláival, *con licenza, colla parte*, vezeti át a zeneszerző a III. részt a IV. rész felé. Visszatér az eredeti tempó, valamint az eredeti 4/4-es metrum is.

9. példa

The image shows a handwritten musical score for Example 9. It consists of two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The key signature has two sharps (F# and C#). The score is divided into two measures. The first measure is in 4/4 time and contains a melodic line in the treble staff with sixteenth notes and a bass line in the bass staff. The second measure is in 4/4 time and is marked 'Tempo primo' above the treble staff and 'mf' above the bass staff. The bass staff in the second measure has a '(Mom.)' (momento) marking. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings.

Míg a hegedű a IV. részben hullámzó tizenhatodok formájában pontozza a témafeji dallamát, az orgona az ének eredeti egyenletes negyedhangú ritmusára és újra teljes dallamára koncentrál.

Az egész mű folyamán egyedülálló, magas regiszterű trillában zár a IV. formarész, és a *forte*-t követően egyetlen szál *tranquillo* dallammal, alternatív

kísérettel ereszkedik alá a hegedű egy háromszakaszos átvezetőben az V. formarész felé.

10. példa

The image shows a musical score for Example 10. It consists of two staves. The top staff is for the violin, starting with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a dynamic marking of *sp* (sforzando). The bottom staff is for the organ, starting with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte). The organ part includes a pedal line labeled "Ped." with a circled note. The violin part has a wavy line above it and the word "tranquillo" written above the staff. The music is in a 3/4 time signature.

Az V. formarész A *dúr* hangnemre vált. Egész terjedelmében a hegedűszólam kétütemes hullámzó, szinkópás ritmussal, szekvenciálisan emelkedik a háromvonalas oktávba, az orgona pedig egyenletes negyedhangokba, szintén szekvenciálisan ismétli a témafejet.

11. példa

The image shows a musical score for Example 11, divided into two systems. The first system has a violin part on the top staff with a treble clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a dynamic marking of *mf esp.* (mezzo-forte, espressivo). The organ part is on the bottom staff with a bass clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a dynamic marking of *mf*. The second system continues the violin part on the top staff with a treble clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a dynamic marking of *mf*. The organ part is on the bottom staff with a bass clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a dynamic marking of *mf*. The organ part includes a pedal line labeled "Mm." with a circled note. The music is in a 4/5 time signature.

Négyütemes toldás és egy rövid átvezető után, mely a cambiata dallamát variálja hangközileg (kvártot hozva terc helyett) szólóban (133-134. ütemek) következik a művet záró Coda, kromatizált *Á dúrban*, szintén a témafejre alapozva zenei tartalmát, mely hosszan tartott orgonapont *sforzando*-jában cseng ki *pianissimo*-ban, szép, nyári hangulatú *Á dúrban*.

12. példa

Összefoglalva a fentieket, Gárdonyi Zoltán ötletgazdagon oldja meg kompozícióját, szabadon, de mégis egy vezérfonalat követve, egy jól átgondolt logika szerint.

IRODALOM:

Berkesi, Sándor: *Gárdonyi Zoltán a tanítvány szemével*, in: <http://hiros.hu/kultura/gardonyi-zoltan-a-tanitvany-szemevel> (visited: 2017.04.21)

Berkesi, Sándor: *Gárdonyi Zoltán emlékezete (In Memory of Zoltán Gárdonyi)*, In: *Zsoltár*, XIII. Évfolyam, Kiadja a REZEM, Budapest, 2006, 16-20.

Berlász Melinda: *Gárdonyi Zoltán szellemi örökségéről*, in: http://www.muzeum.hu/muzeum/index.php?area=article&id_article=2130 (visited: 2017.04.21)

Csomasz-Tóth, Kálmán: *Gárdonyi Zoltán hatvan éves (For the 60th Birthday of Zoltán Gárdonyi)*, In: *Theológiai Szemle*, Új évfolyam, IX/180-182.

Csorba István: *Ünnepi megemlékezés dr. Gárdonyi Zoltánról*, in: buda.lutheran.hu/08.03.031 (visited: 2017.04.21)

Gárdonyi Zoltán: *Önvallomás (Confessions About Myself)*, In: *Reformátusok lapja*, Budapest, 1981.

Gárdonyi Zsolt: *Édesapámról (Of My Father)*, In: *Zsoltár*, IV. évfolyam, 1. szám, Kiadja a REZEM, Budapest, 1997, 10-13.

Karasszon Dezső: *Gárdonyi Zoltán* (Mágus kiadó, Budapest, 1999.)

Kozák, Péter, *Gárdonyi Zoltán zeneszerző, zenetudós, zenetörténész*, in: <http://nevpont.hu/view/7669> (visited: 2017.04.21)

Péter, Éva, *Zoltán Gárdonyi Serving Ecclesiastical Music*, in: *Studia UBB Musica*, LIX, 2, 2014, p. 133-151.

Richter Pál: *Gárdonyi Zoltán*, in: http://fze.hu/hu/nagy-elodok/-/asset_publisher/HVHn5fqOrfp7/content/gardonyi-zoltan/10192

Szabó Balázs: Dr. *Gárdonyi Zoltán élete és életműve*, in: www.parlando.hu/2016/2016-4/SzaboBalazs-Gardonyi.pdf (visited: 2017.04.21)

A szerzőről

Dr. Coca Gabriela: Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző Kar Zene szak